

Veřejné finance

Tutoriál 2/2

Dotázky na úvod

Proč říká guvernér ČNB vládě, že ta může za inflaci?

Proč říká premiér ČR guvernérovi ČNB, že jím vedená instituce může za inflaci?

Co si myslíte o novém konsolidačním balíčku a jaké změny čekáte, že Vám vnese do života?

Volební témata posledních let

S čím přicházejí politické strany? Jaké otázky se typicky nejvíce řeší?

- Školství
- Infrastruktura – dálnice, rychlodráha na letiště VH
- Metro v Praze a Brně
- Důchody a jejich reforma, která nikdy nepřišla a když ano, odešla záhy
- Daňový systém – snížíme daně? Zjednodušíme výběr?
- Zdravotnictví – žel okrajově
- Nezaměstnanost – státní politika zaměstnanosti
- Česká Hospodářská politika x HP EU
- Členství v nadnárodních celcích, ochrana hranic

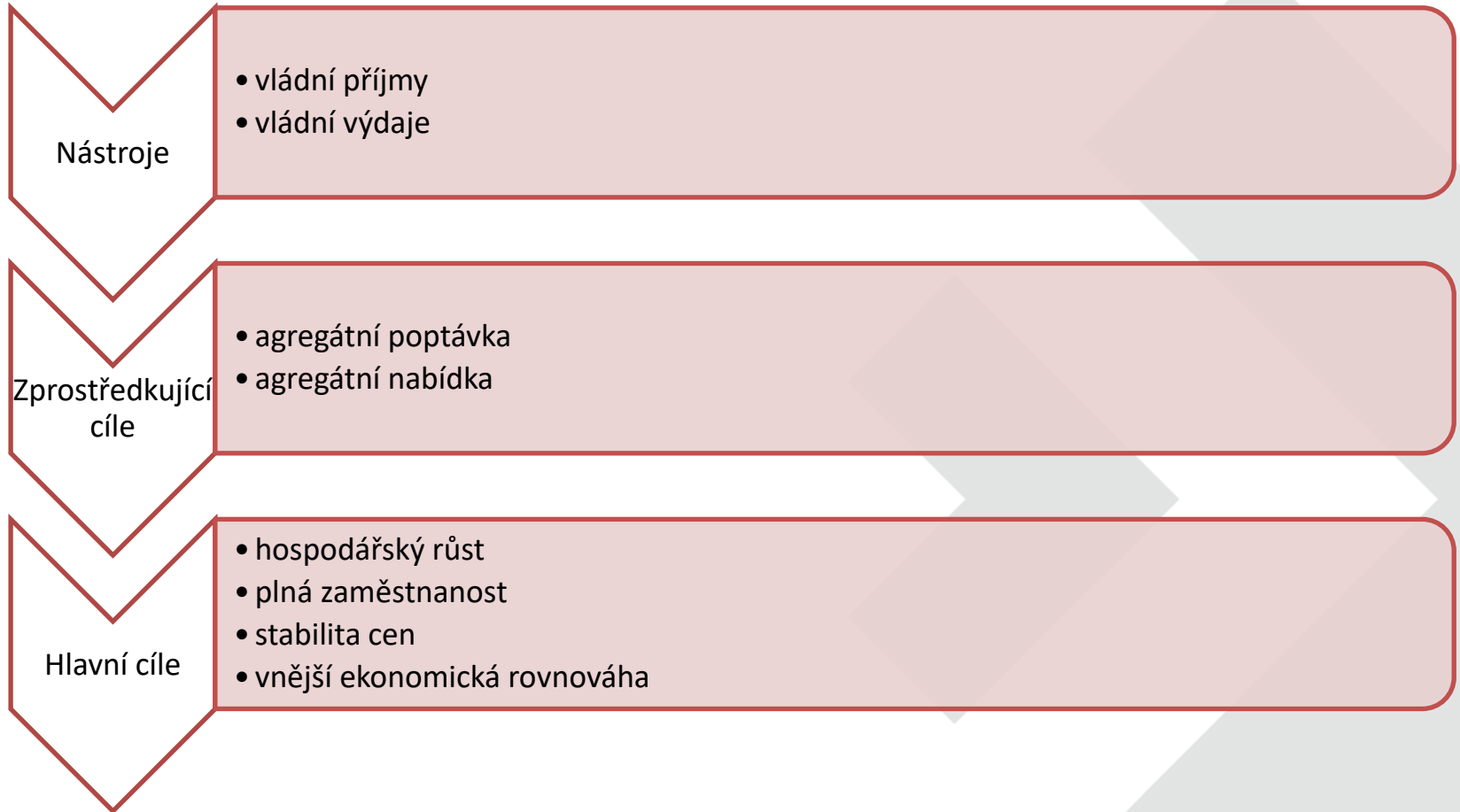
Funkce veřejného sektoru:

- Ekonomická (produkce veřejných statků, rozvoj lidského potenciálu, tvorba pracovních příležitostí)
- Sociální (kvalita života občanů, řešení nerovnosti)
- Politická (demokratické principy, nepokoje, stabilita)
- Etická (solidarita občanů, péče o potřebné, určování hodnot)

Státního rozpočtu:

- Alokační
- Redistribuční
- Stabilizační

Nástroje a cíle fiskální politiky

Fiskální politika

- Veřejné statky jsou poskytovány na základě veřejné volby
- Příklady:
 - makroekonomická stabilita
 - veřejné zdraví
 - protipovodňová ochrana
 - vstup do lesa
- Prostřednictvím FP ovlivňuje vláda makroekonomické veličiny
- Automatické stabilizátory X diskreční politika

Nástroje fiskální politiky

diskreční opatření

změna parametrů daně, zavedení nové daně
změna výše jednotlivých položek vládních výdajů
veřejné programy a projekty zaměstnanosti

vestavěné (automatické) stabilizátory

mandatorní (každoročně povinné) výdaje SRvK s. 23
daň z příjmu
transferové platby

působení vestavěných stabilizátorů

Daně

Povinná (zákonná)

Nenávratná **Platba** snižující disponibilní důchod

Neekvivalentní

Historicky naturální daně a regály (varné právo, solní regál)

Dnes peněžní daně a daň ze spotřeby

T. Akvinský považoval nadměrnou daň za hřích, T. Hobbes a J. Locke ji považují za protihodnota za služby, které poskytuje stát občanovi. V jeho časech je daň příjmem panovníka.

Historie daní – 4 kánony A. Smitha

- Spravedlnost – respektování schopnosti plátce odvádět daň podle výše majetku
- Určitost – přesné stanovení lhůty a způsobu odvádění platby
← ochrana poplatníka před zvlí výběrčího
- Výhodnost (pro poplatníka) – výběr daně v období, kdy to nejlépe vyhovuje poplatníkovi
- Úspornost – minimalizace nákladů na správu a výběr daní

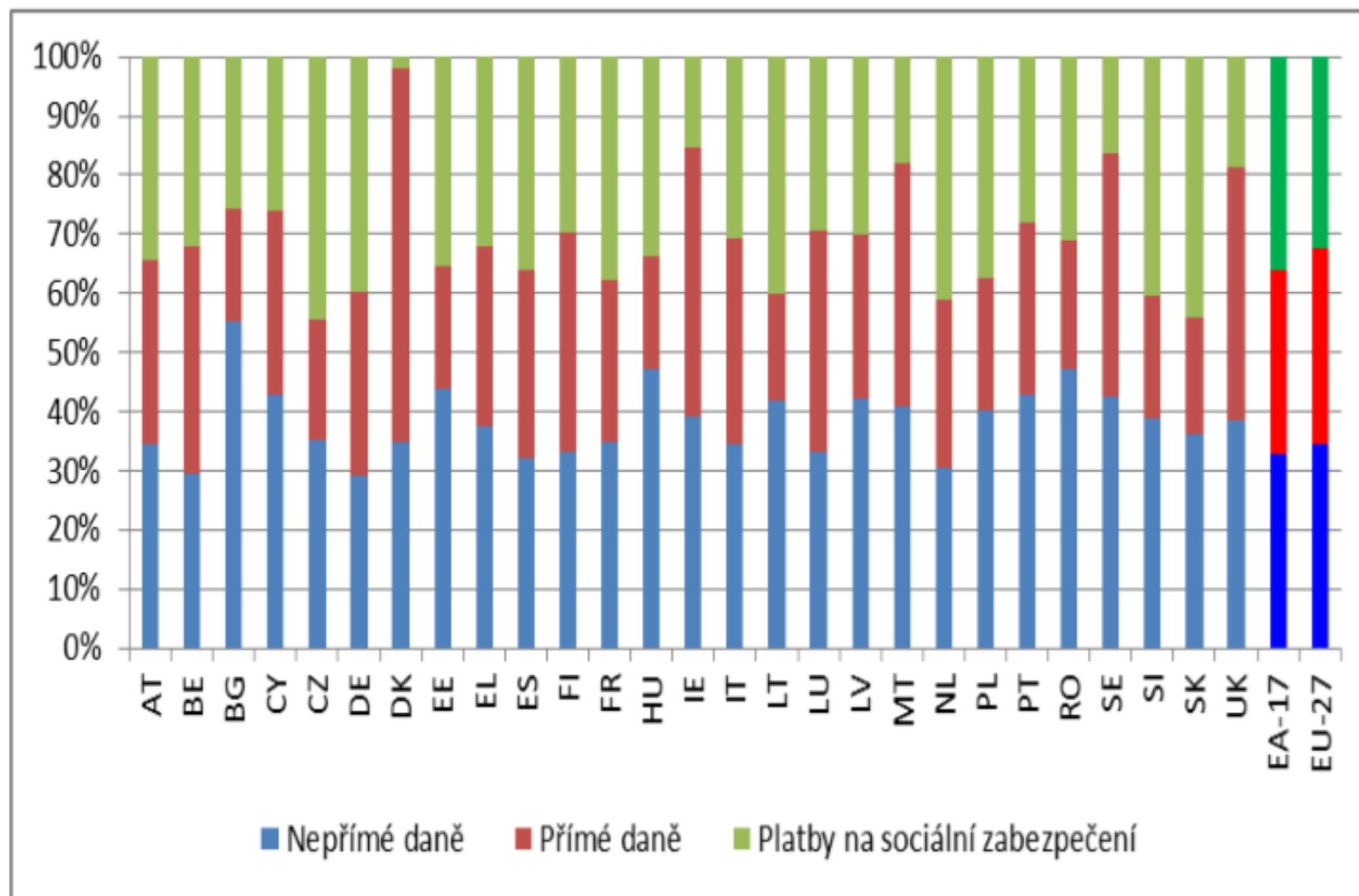
Historie daní

- Poslední třetina 19. stol ➔ sociální funkce daní, základní stavební kámen *státu blahobytu* (Německo, Británie)
- Redistribuční funkce daní, daň jako řešení externalit a cena za veřejné statky
- 20. stol. ➔ stabilizační funkce daní ← financování státních zásahů + progresivní zdanění jako mechanismus zvýšení celkového sklonu ke spotřebě $\uparrow Y_D$ nízkopříjmových a zároveň $\downarrow Y_D$ vysokopříjmových jako vestavěný stabilizátor mírnění výkyvů ve spotřebě během hospodářského cyklu
- 20. stol. přineslo nové poznatky funkce státního rozpočtu při ovlivňování agregátní poptávky. Fiskální politika začala nabírat sílu a po třech dekádách stimulace AD se dostavilo období inflace v 60. letech a hosp. problémů v letech 70. ➔ příjmy < výdaje

Jaký je Váš názor na daňovou progresi?

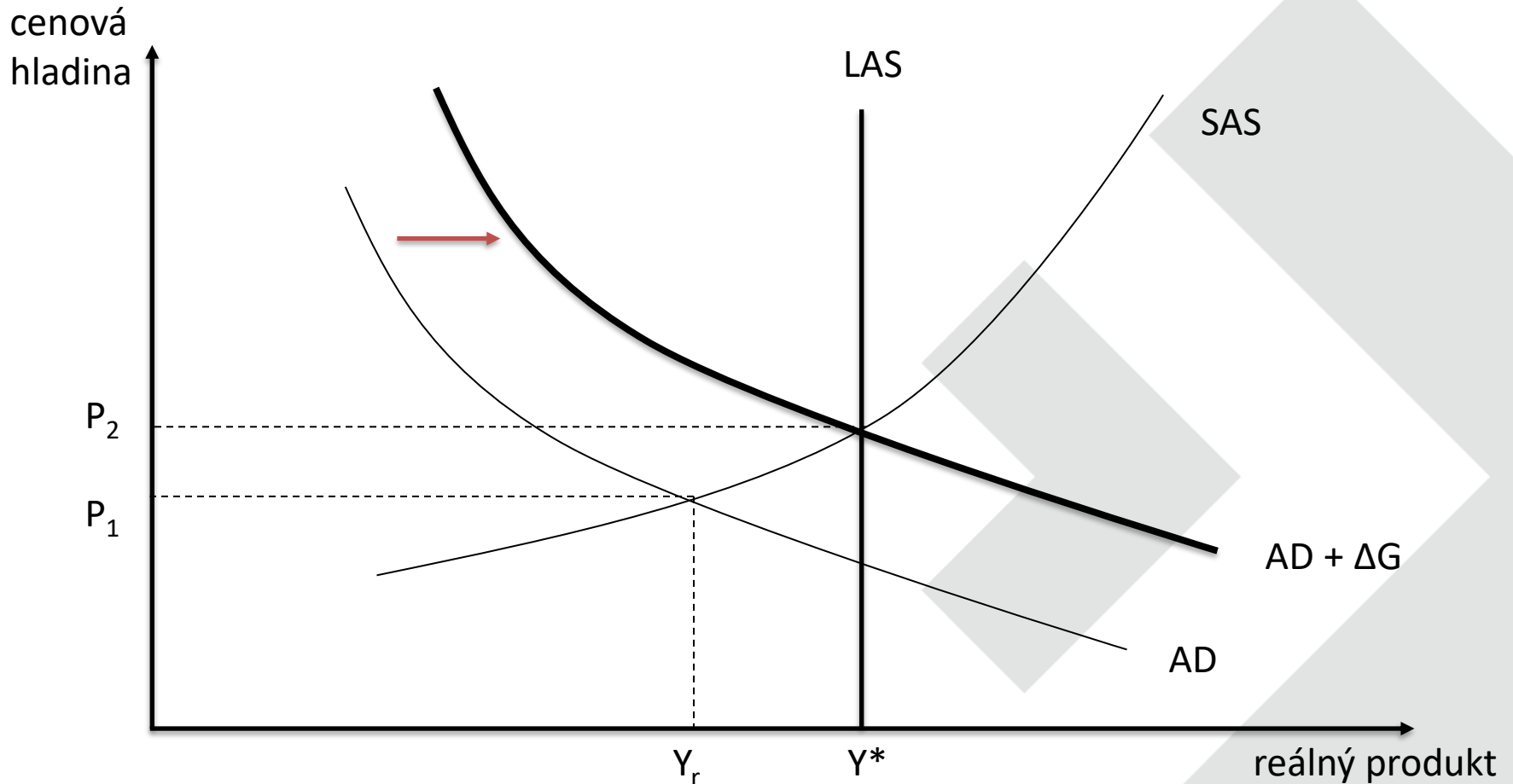
Když stát po dvou letech 30 % a 10 % inflace zvedne daně, co se stane domácnostem?

Hlavní složky příjmů veřejných rozpočtů: země EU

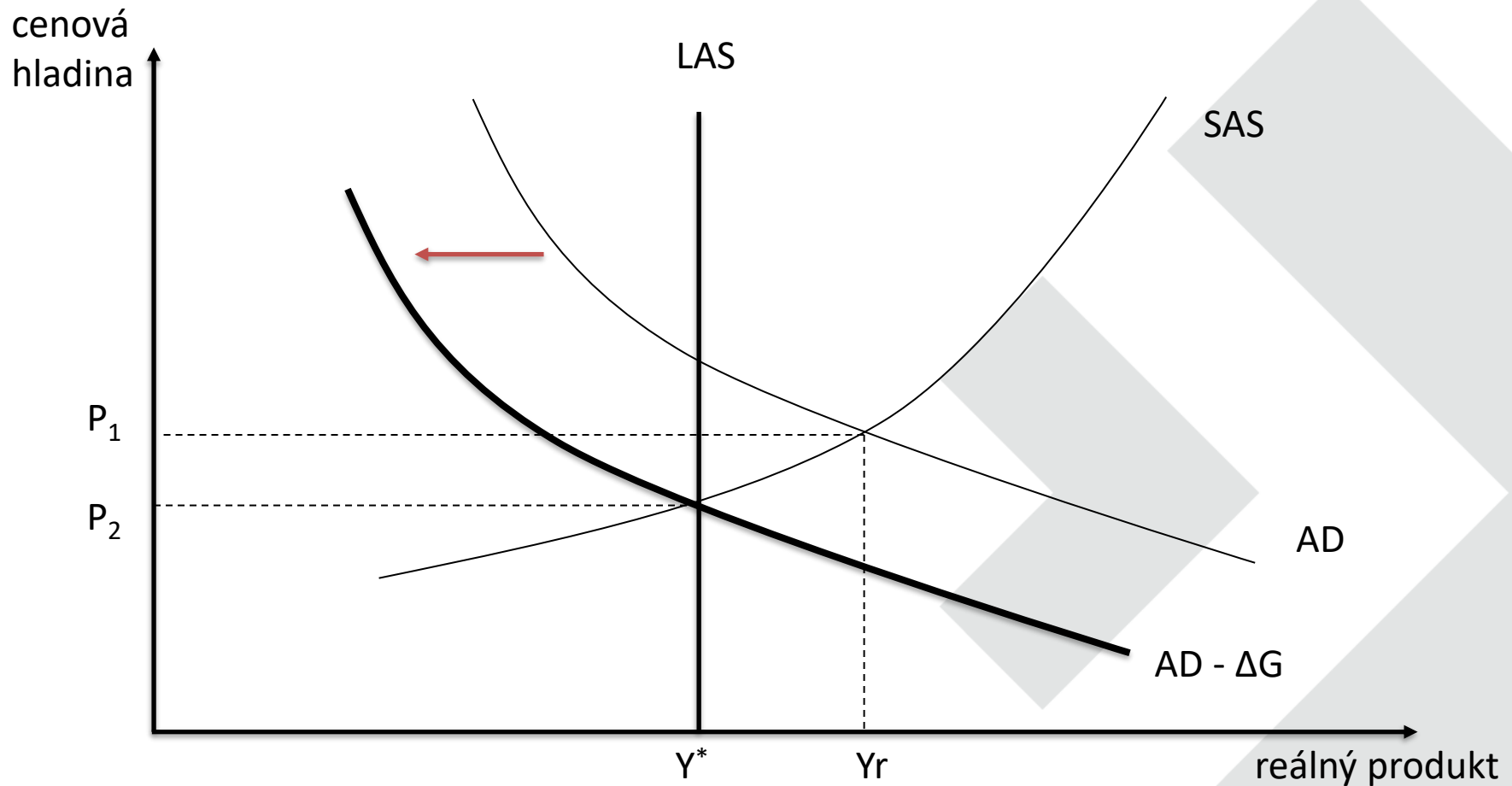
Expanzivní fiskální politika

- poptávkově zaměřená

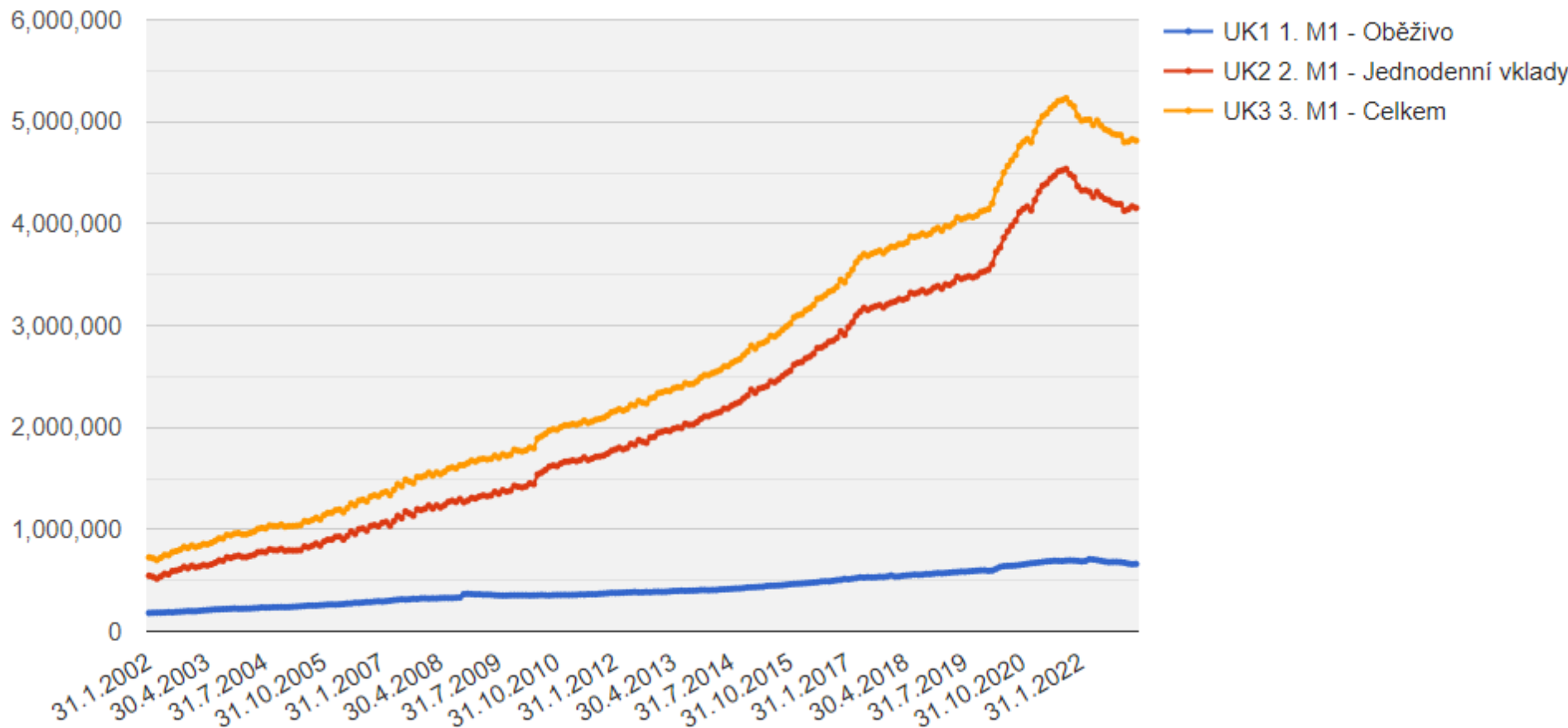

Restriktivní fiskální politika

- poptávkově zaměřená

Tabulka A41: Peněžní agregáty a protipoložky - peněžní agregáty (stavy)

Částky v mil. Kč, [zdroj](#): ČNB

Navigace: Databáze časových řad ARAD Statistická data Měnová a finanční statistika

Měnová statistika A. Statistika měnového vývoje v ČR Peněžní agregáty a protipoložky

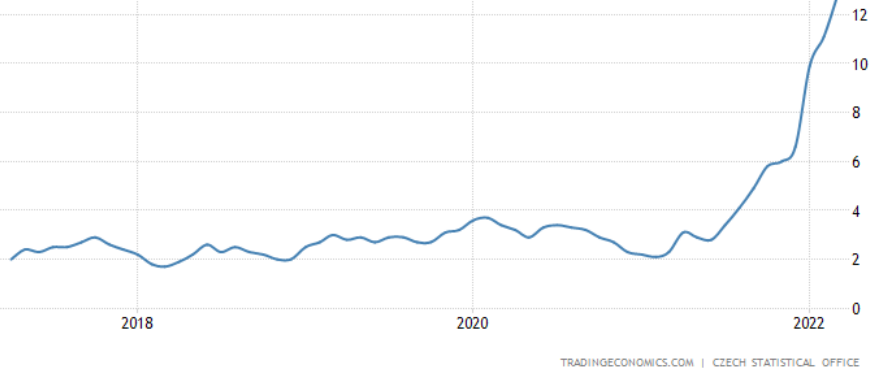
Stavy

Na stopě:

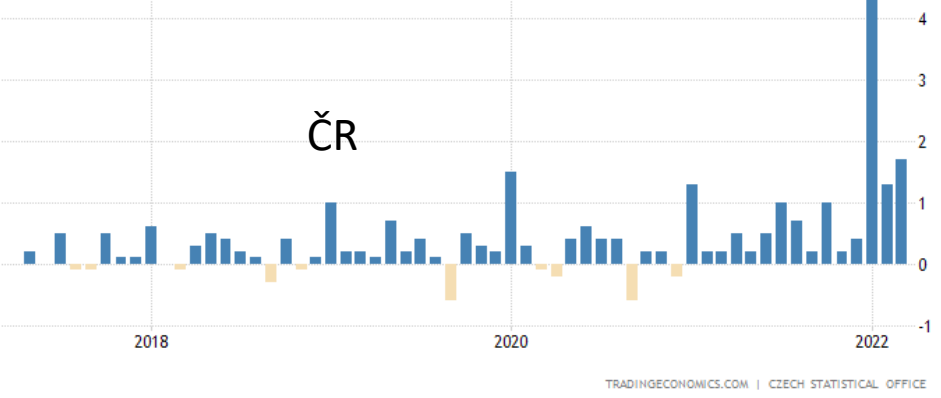
Proč nám rostly ceny v roce 2022
(a stále rostou) rychleji než
obvykle, co se stalo?

Nákres situace →

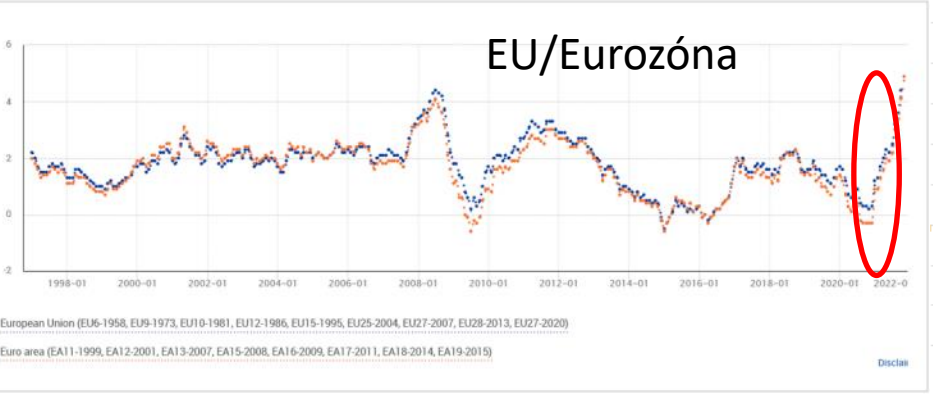
↓ YoY

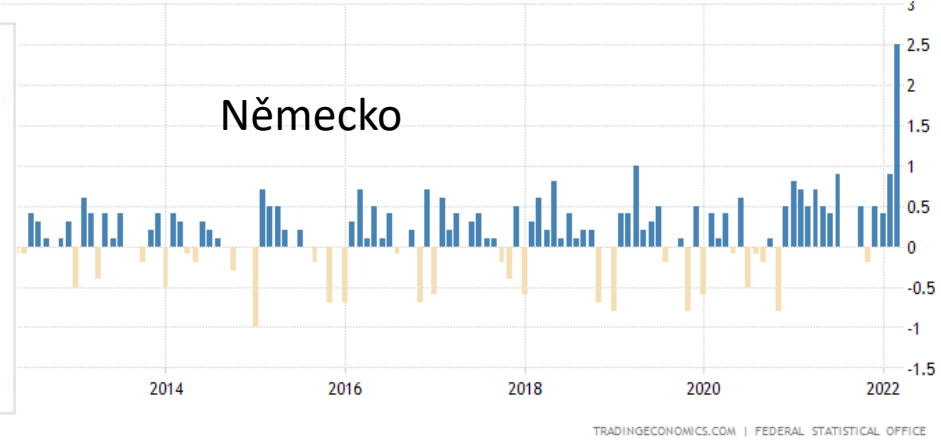
MoM ↓

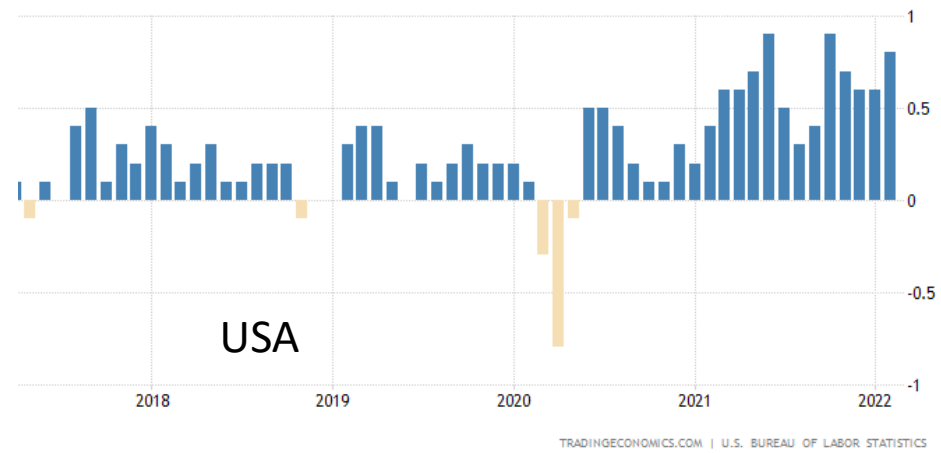
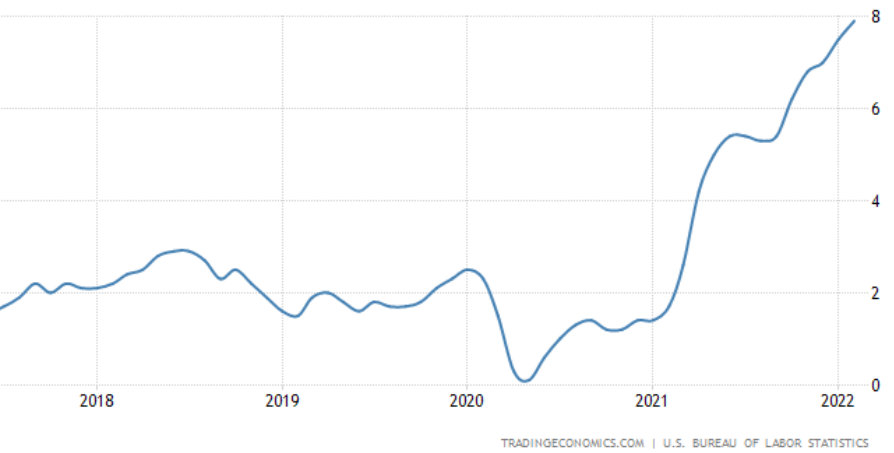
EU/Eurozóna

Německo

USA

Kdo je podezřelý?

Transport.

Čipy.

Řezivo.

Energie.

Kdo je podezřelý? MP na jednom slidu.

≈ 1930 zlatý standard končí (byl čím dál špinavější)
 po WWII do GFC 2008, měli jsme konvenční MP => všichni (C,I,G) se zadlužovali a Centrální banky upravovali tempo zadlužování a tedy růstu peněžní zásoby (*i* na dalším snímku)

zero lower bound okolo 08

konec konvenční MP

C & I ↓ tempo zadlužování

G emituje dluhopisy ↑↑

CB hlavními investory

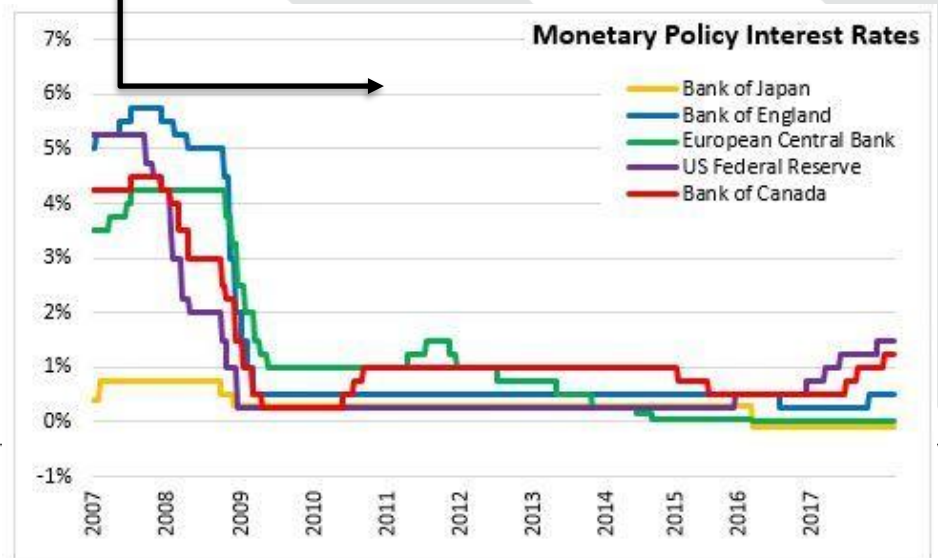

Chart 14: Fed tightening cycles historically end with a financial “event”

US Fed Funds target rate %

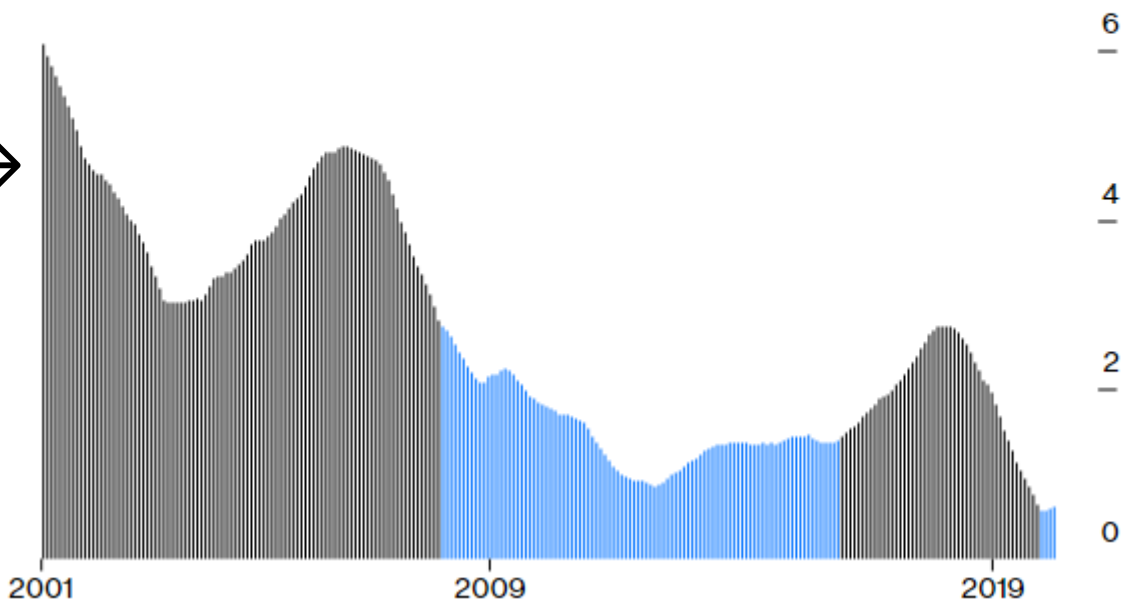

Source: BofA Global Investment Strategy, Bloomberg

Kdo je podezřelý? Monetární politika.

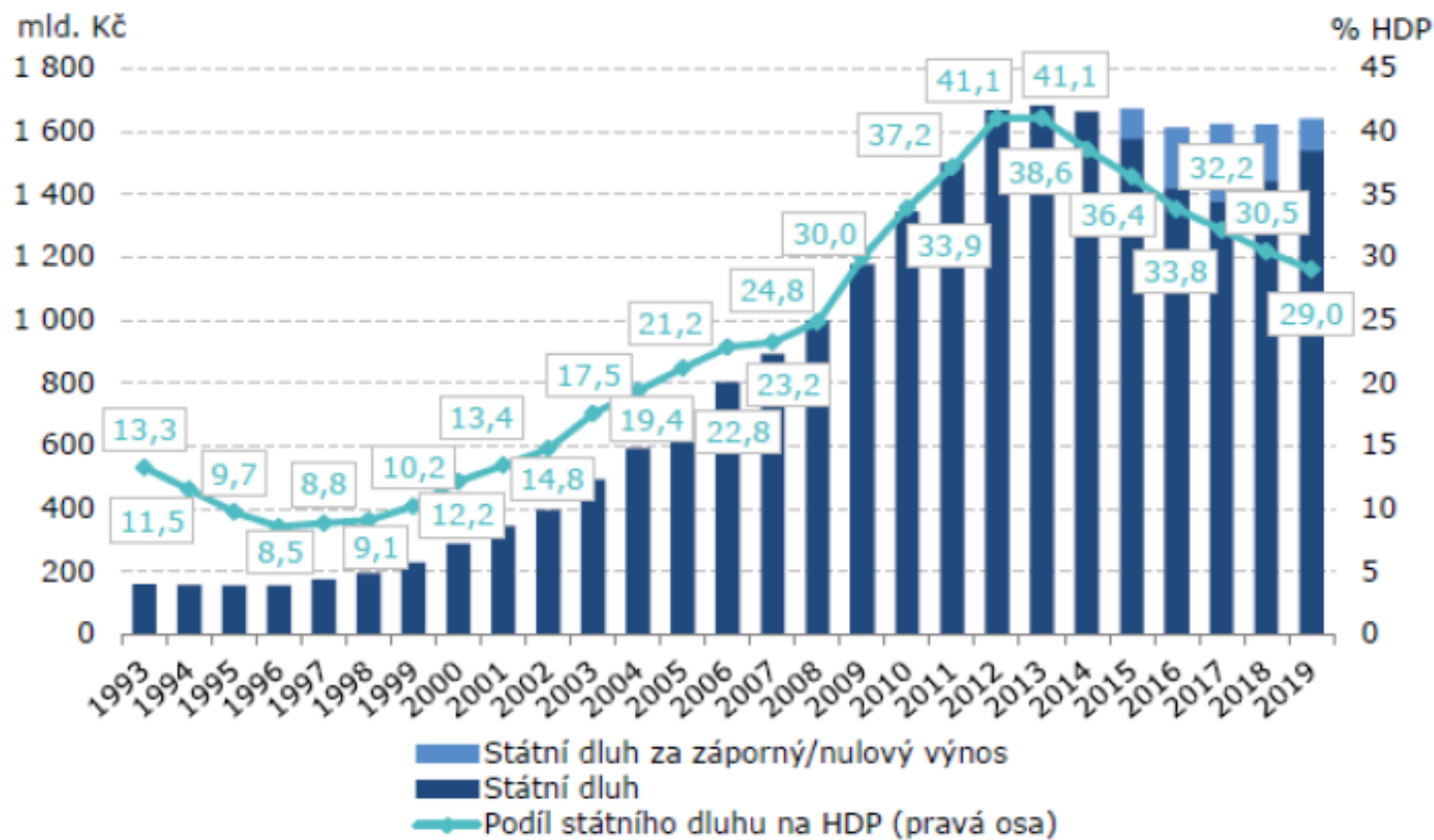
- Vlády se enormně zadlužují, CB tlačí dolů jejich dluhovou službu (příklad US) ↓
- CB kupují akcie, MBS, vládní dluhopisy od obchodních bank a stávají se hlavními investory s neomezenými peněženkami

Průměrná cena peněz (vláda US) → „FED only game in town“

Doplňěk: situace ČR před rokem 2020

Obrázek 14: Vývoj státního dluhu České republiky

Poznámka: HDP v metodice ESA 2010. Zdrojem dat pro roky 1993 až 2018 je ČSÚ, pro rok 2019 Makroekonomická predikce České republiky - leden 2020. Zdroj: MF, CSU

Monetární vsuvka

Cíle, nástroje a přístup monetární politiky k tempu růstu cen

Jak funguje inflační cílování?

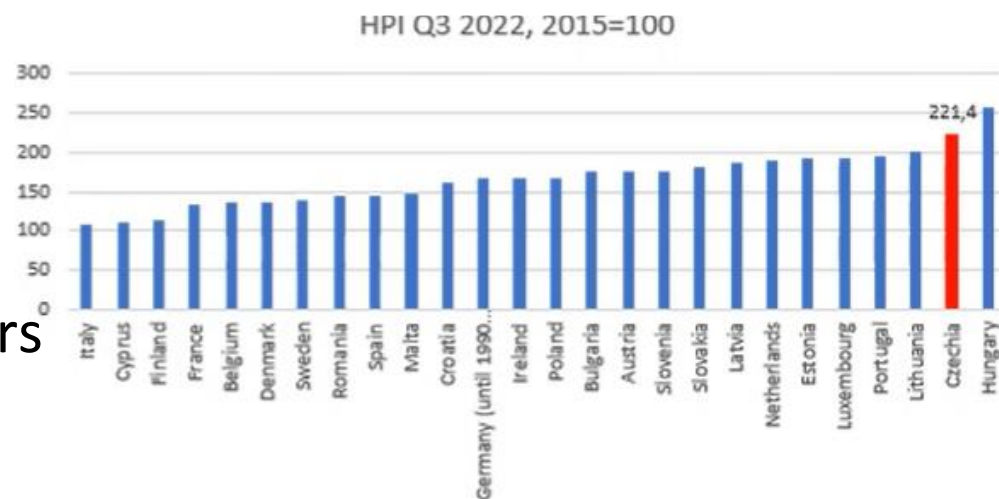
Úspěšnost boje s inflací a možné přispění centrální banky k jejímu vzniku v českém prostředí na pozadí celosvětové měnově-politické konfigurace

Vliv monetární politiky na naše jednání, hospodářské cykly a ekonomický růst

↑ cen aktiv → winners + losers

růst cen nemovitostí v ČR →

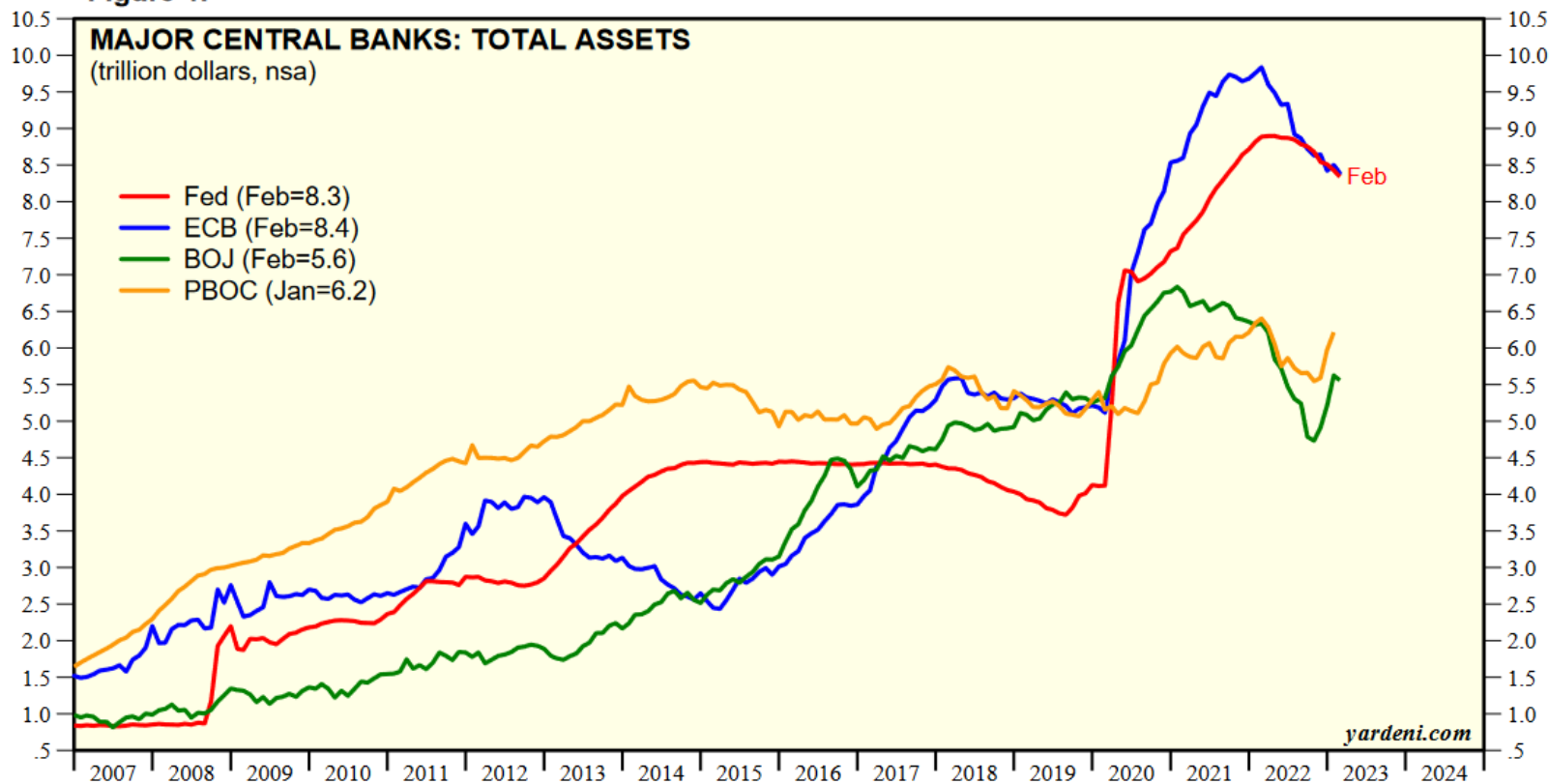
a míra [úvěrové](#) (p. 50) expozice vstříc nemovitostem

Zdroj: Eurostat

Total Assets of Major Central Banks

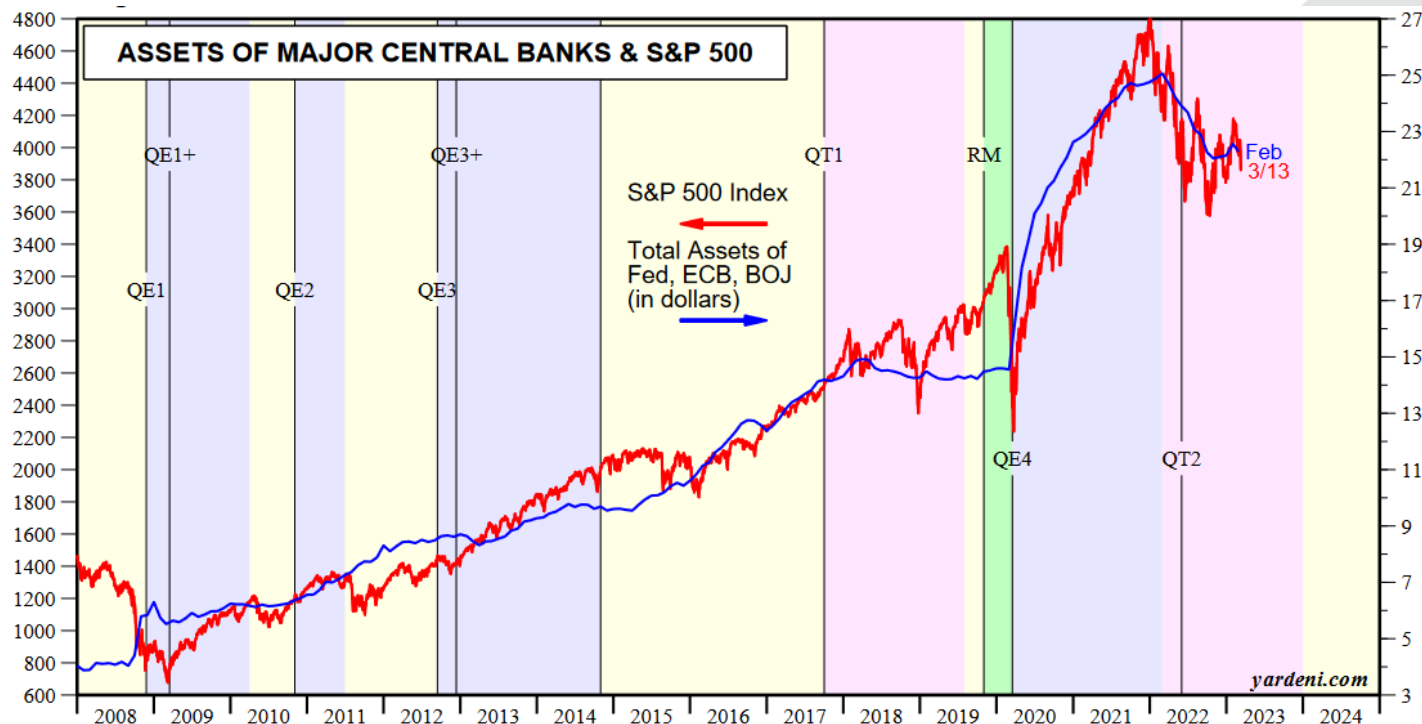
Figure 1.

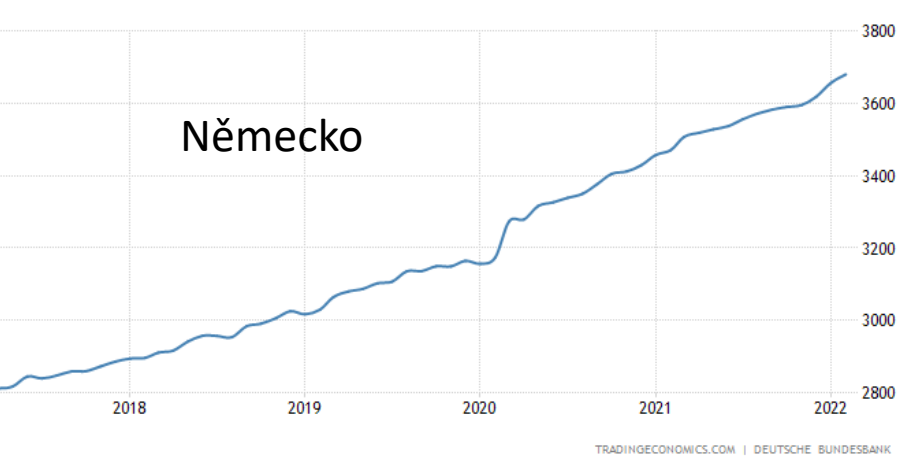
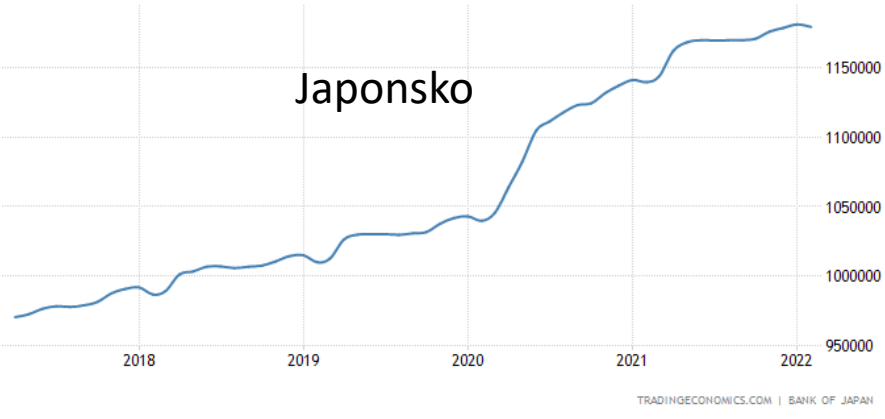
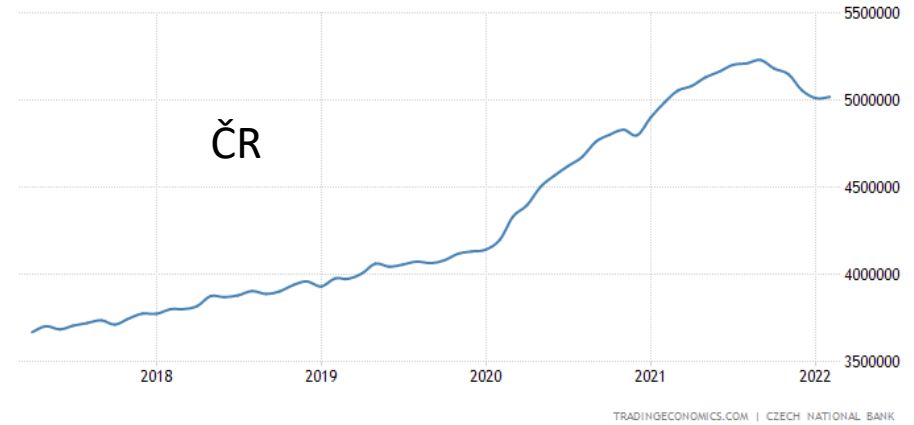
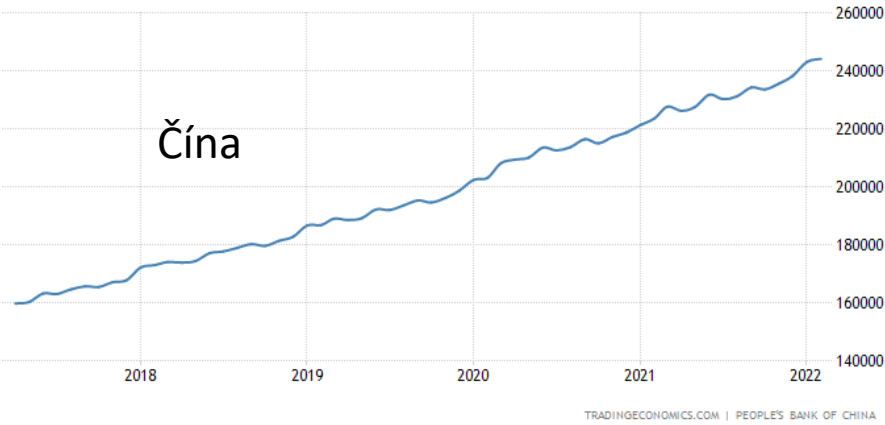
*Fed rozšířil své portfolio o 20% vzhledem k velikosti US ekonomiky v 2020 & 2021.

Zdroj: yardeni.com

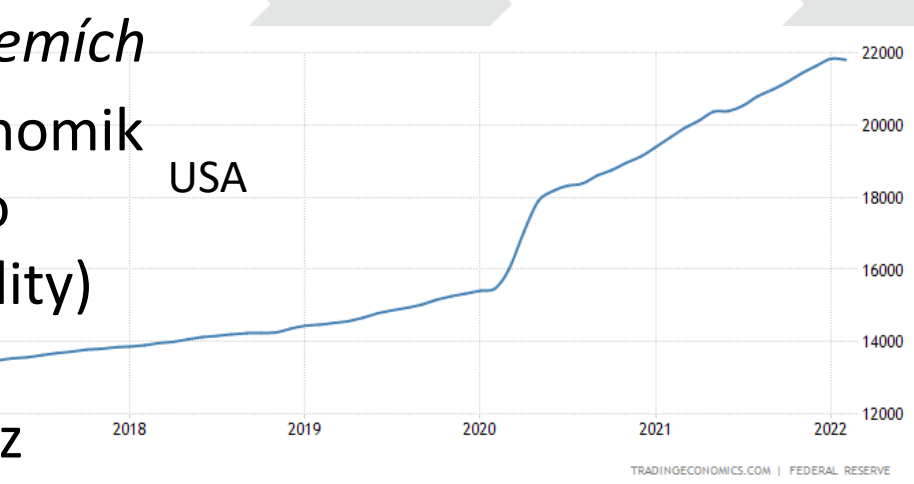
Příliš mnoho peněz? Nebudíme zbrklí. (dvojstupňový bankovní systém)

* Averages of daily figures for weeks ending Wednesday. Securities held by Fed include US Treasuries, Agency debt, and mortgage-backed securities. Note: QE1 (11/25/08-3/31/10) = \$1.24tn in mortgage securities; expanded (3/16/09-3/31/10) = \$300bn in Treasuries. QE2 (11/3/10-6/30/11) = \$600bn in Treasuries. QE3 (9/13/12-10/29/14) = \$40bn/month in mortgage securities (open ended); expanded (12/12/12-10/1/14) = \$45bn/month in Treasuries. QT1 (10/1/17-7/31/19) = balance sheet pared by \$675bn. RM (1/1/19-3/15/20) = reserve management, \$60bn/month in Treasury bills. QE4 (3/16/20-infinity). QT2 = balance sheet pared by \$95 billion per month. Source: Federal Reserve Board.

Měnový agregát M2 ve zvolených zemích
 - peníze, které se dostaly až do ekonomik
 [na rozdíl od aktiv CB, které se často
 zrcadlí v podobě bank. rezerv (likvidity)
 (peníze, které mohou být)]
 Kvantitativní uvolňování ≠ tisk peněz

Implikace & rizika

Aktiva CB se se pomalu roztékají na „opravdové peníze“ → mnoho lidí nakupuje za nové peníze (nezřídka od vlád) za staré ceny → relativní ceny se mění

Velký pedál plynu, omezená brzda (ECB v nesnázích)

Inflační vítězové a poražení, inflační daň

Fiskální hazard a fiskální iluze

Růst cen aktiv → mezigenerační pnutí

Potíže s ekonomickou kalkulací ($i_{\text{Nominální}} \neq i_{\text{naturální}}$) => mylná alokace výrobních faktorů (& zombie organizace)

Potíže se spořením => rizikové chování (pouštění se do rizika, které nebudeme ochotni nést) => smutné příběhy

Specifika inflační situace české ekonomiky

Přehřátý trh práce = jistota, dobrá

vyjednávací pozice zaměstnanců

Mnoho nových peněz (nezřídka za
neodvedenou práci)

Třpytivá fiskální iluze v podobě

#mamenavsechno #pumpujemeo106

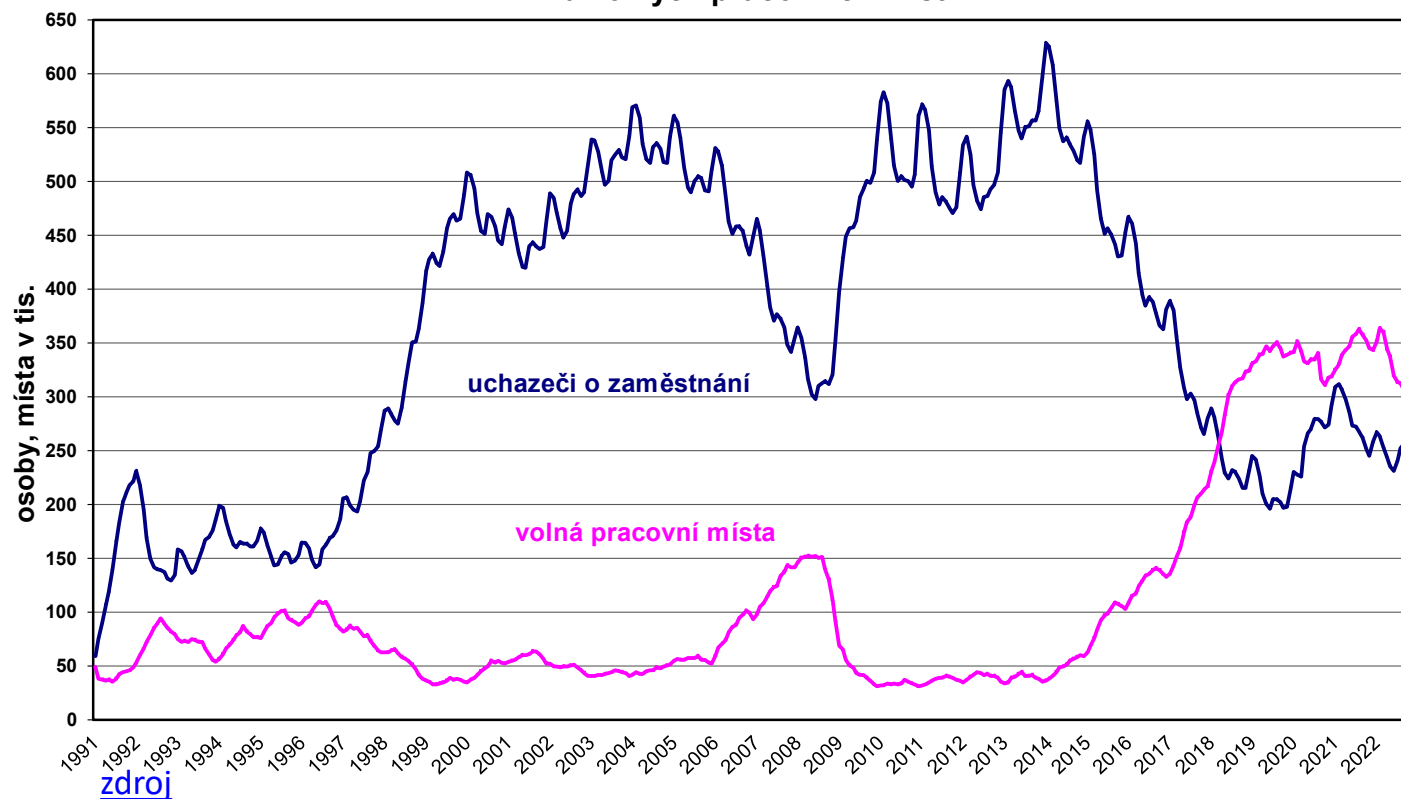
→ M-Z [srovnání](#)

Veřejný sektor a ekonomický růst

- Dopady „dobrých časů“ na příjmy a výdaje VS
- Konjunktura → nižší výdaje na sociální systém, vyšší výběr Daní (viz přebytky systému penzijního pojištění před krizemi)
- Recese → zvyšující se sociální výdaje (automatické stabilizátory, např. politika zaměstnanosti), pokles HDP → nižší výběr daní (nižší spotřeba i výstup)

Trh práce ČR, hlavní trend

Vývoj počtu uchazečů o zaměstnání
a volných pracovních míst

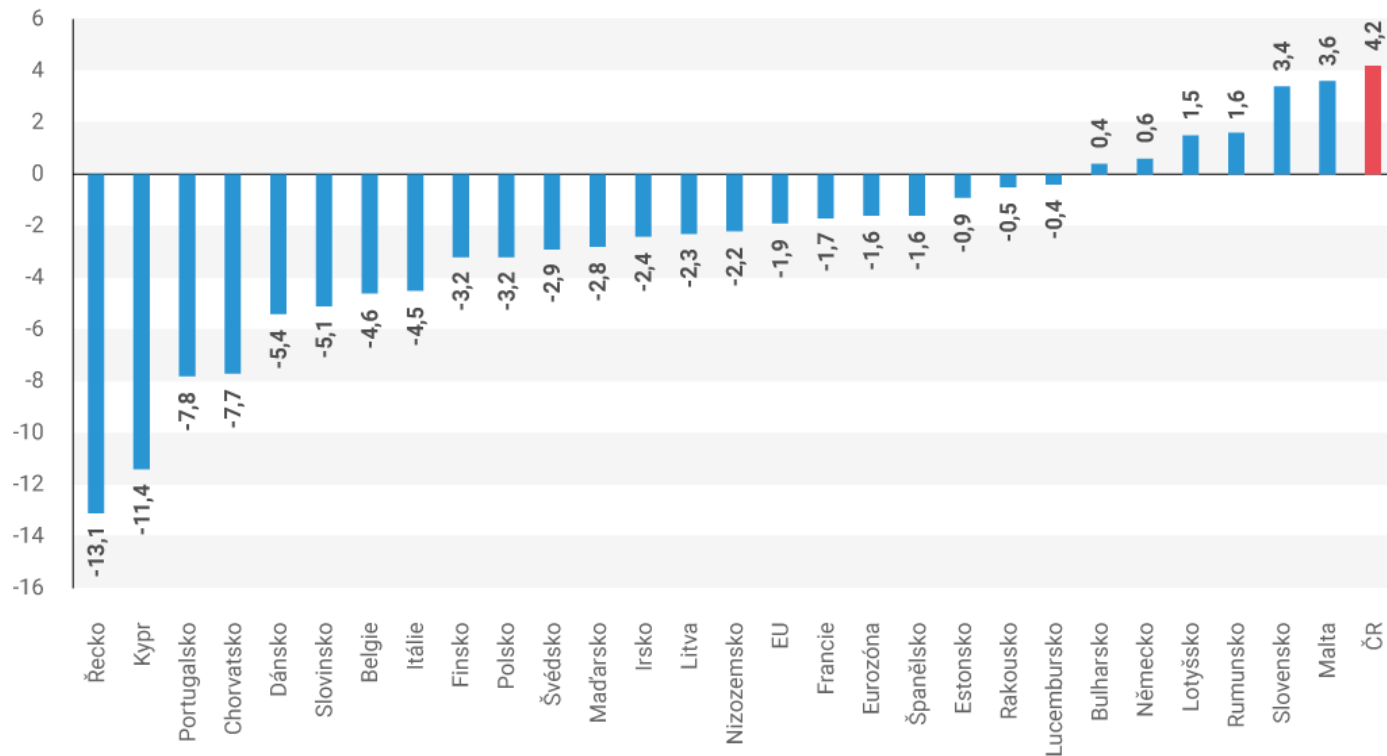

Srovnání změny výdajů G

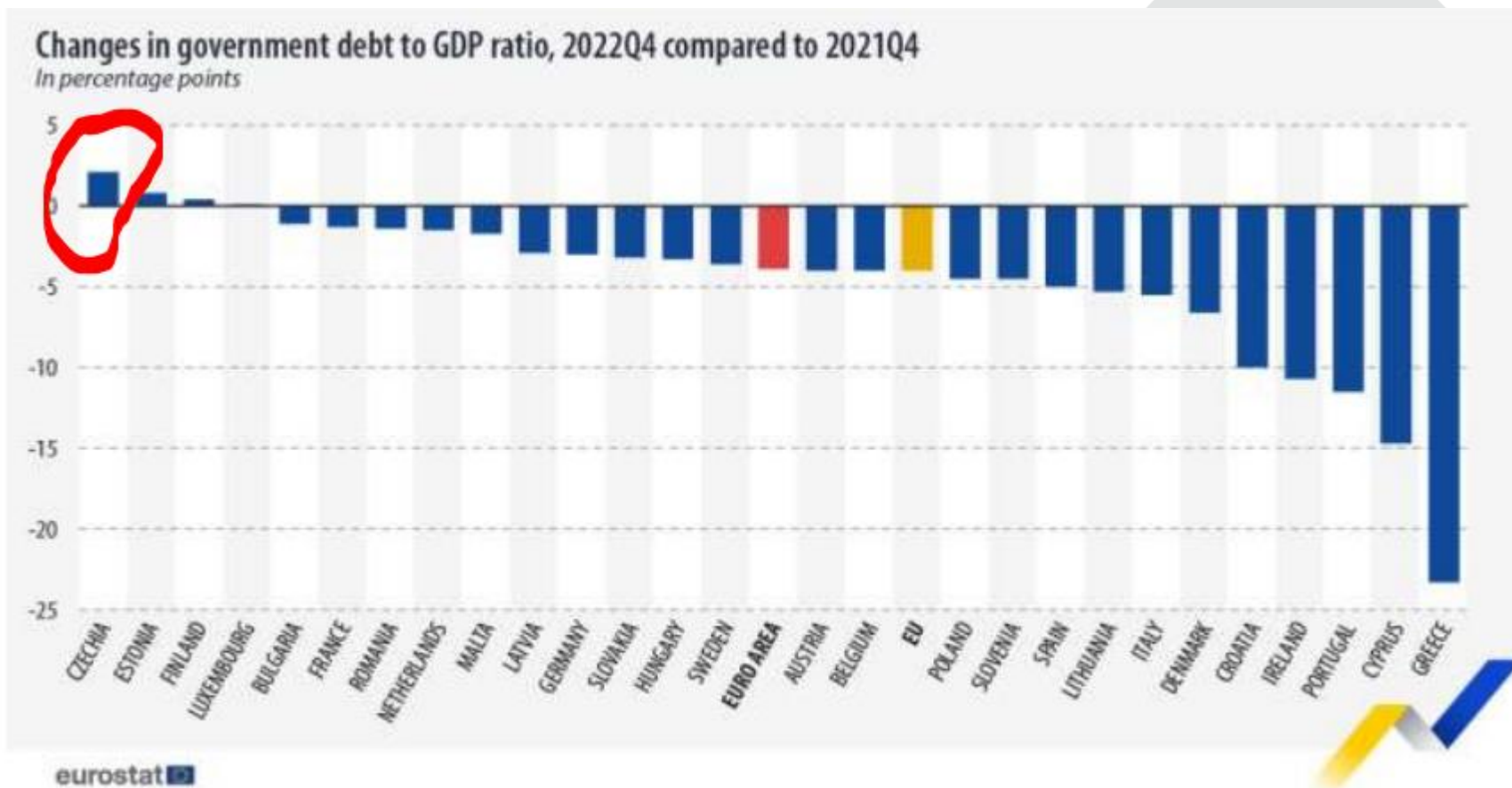
$$AD = C + Y + \mathbf{G} + NX$$

Změna zadlužení veřejných financí mezi rokem 2021 a 2020

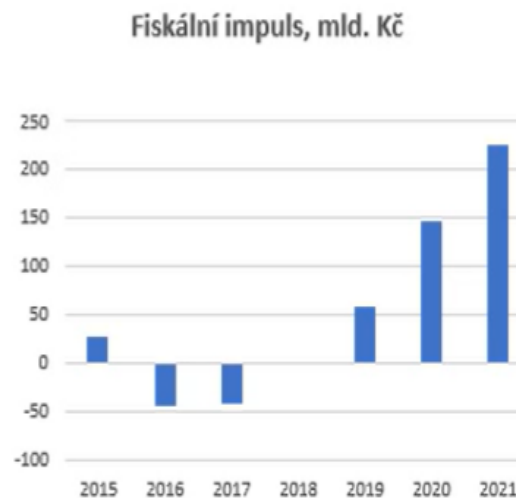
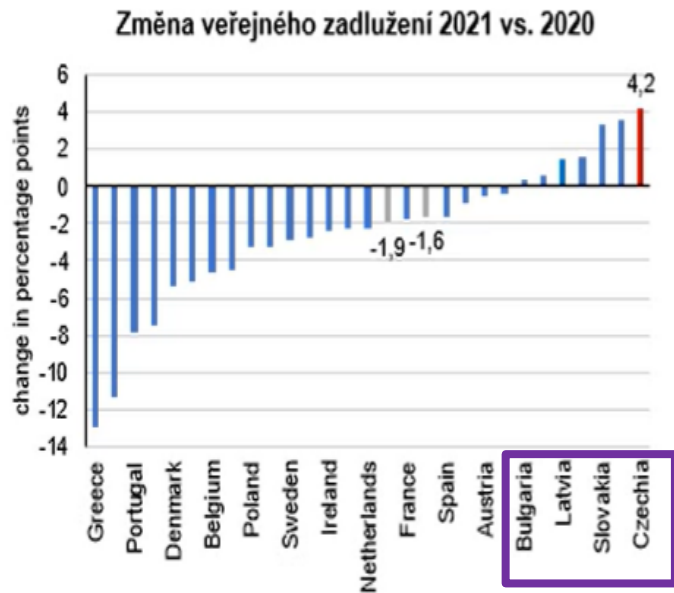
v procentních bodech HDP

Pokračování

Dluhové hospodaření státu a inflace

- Rozpočet do ekonomiky přilil v letech 2020 – 2022 přibližně 650 mld. Kč + cca 350 mld. letos – z těchto peněz je 85–90 % nových
- Vládní výdaje k HDP vzrostly z 41,1 % v roce 2019 na 47,6 v roce 2021
- Pobídkou k zadlužení byly levné peníze z titulu dlouhodobě nízké \dot{I}_N

Country	Last	Previous	Reference	Unit
Turkey	55.18	57.68	Feb/23	%
Moldova	27.3	30.24	Jan/23	%
Ukraine	26	26.6	Jan/23	%
Hungary	25.7	24.5	Jan/23	%
Latvia	21.5	20.8	Jan/23	%
Lithuania	20	21.7	Jan/23	%
Estonia	17.6	18.6	Feb/23	%
Czech Republic	17.5	15.8	Jan/23	%
Poland	17.2	16.6	Jan/23	%
Macedonia	17.1	18.7	Jan/23	%
Bulgaria	16.4	16.9	Jan/23	%
Montenegro	16.2	17.2	Jan/23	%
Serbia	15.8	15.1	Jan/23	%
Slovakia	15.2	15.4	Jan/23	%
Romania	15.07	16.37	Jan/23	%
Bosnia and Herzegovina	14.1	14.8	Jan/23	%
Kosovo	12.1	12.1	Jan/23	%
Belarus	12	12.8	Jan/23	%

Lahůdka egyptských VF na odlehčení

Od 1950s dotovaný chléb

„právo na placku“

2/3 (70 M lidí) má nárok na 5 placek denně+ cena je stejná už 30 let; od 1/2023 ↑ dotovaných o 10 %

váha chleba:

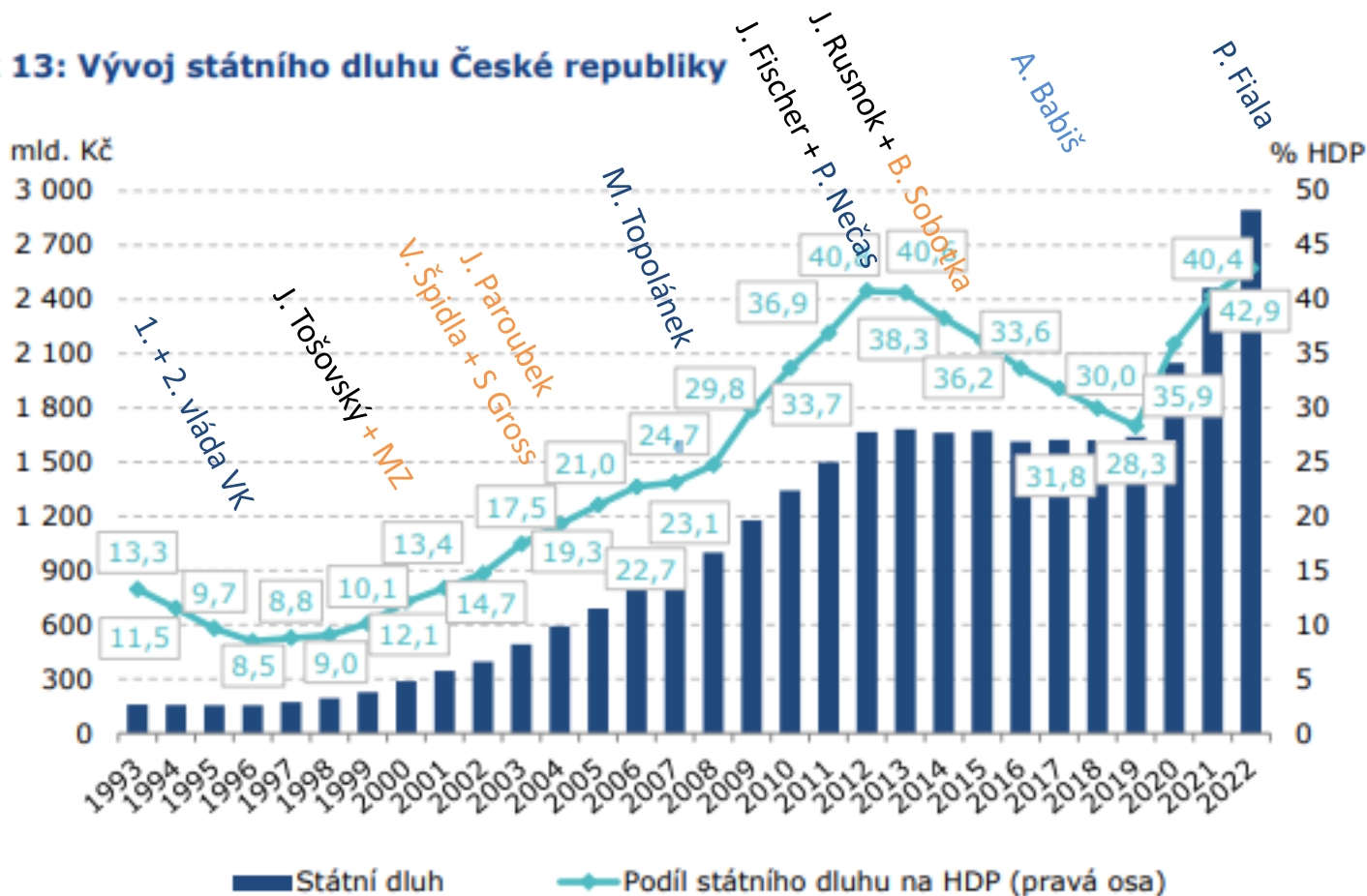
1988: 150 g

2023: 90 g

Cena v nestátních pekárnách tržní do 20.3.2022 ←
přišlo zastropování na tři měsíce (pak prodlouženo)
+ 4/2022 kvóty na mouku do dotovaných pekáren

[Zdroj](#) + [zdroj](#) + [zdroj](#) + [zdroj](#)
[vyhýbání](#) se neschopnosti splácet

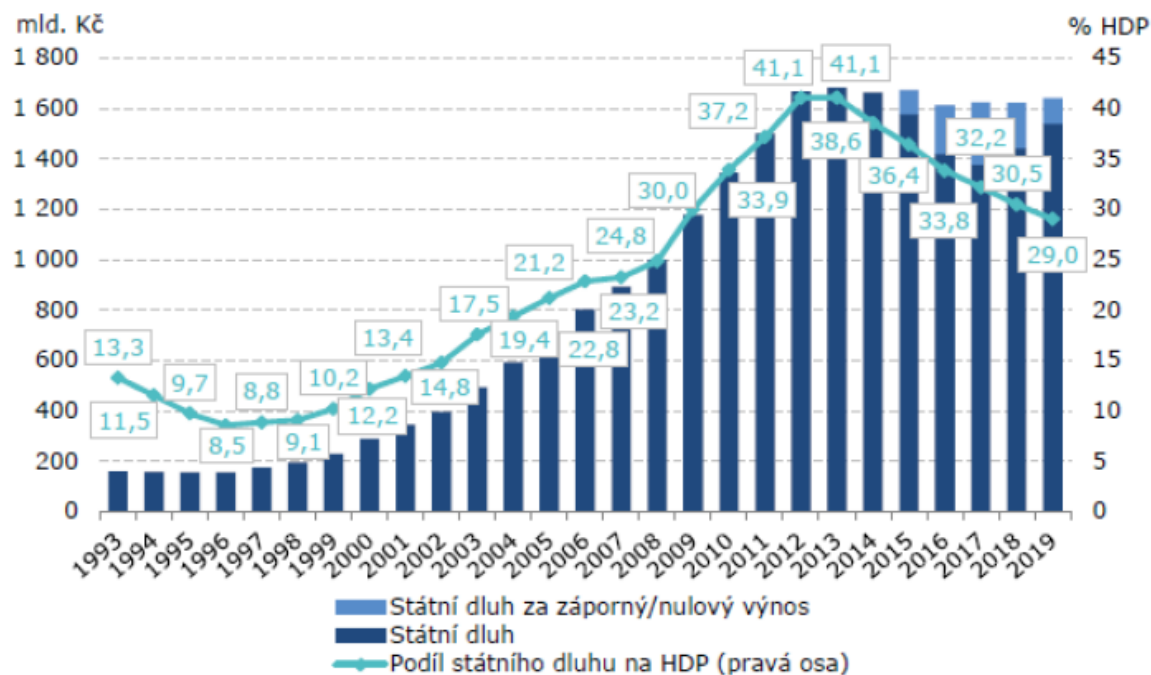
Obrázek 13: Vývoj státního dluhu České republiky

Poznámka: HDP v metodice ESA 2010. Zdrojem dat pro roky 1993 až 2021 je ČSÚ, pro rok 2022 Makroekonomická predikce České republiky - leden 2023. Zdroj: MF, ČSÚ

Bejvávalo...

Obrázek 14: Vývoj státního dluhu České republiky

Poznámka: HDP v metodice ESA 2010. Zdrojem dat pro roky 1993 až 2018 je ČSÚ, pro rok 2019 Makroekonomická predikce České republiky - leden 2020.
Zdroj: MF, ČSÚ

Průzkum ZoŘSD 2022: struktura dluhu, vývoj salda,
celková potřeba financování + výhled do budoucna

Význam veřejného sektoru roste

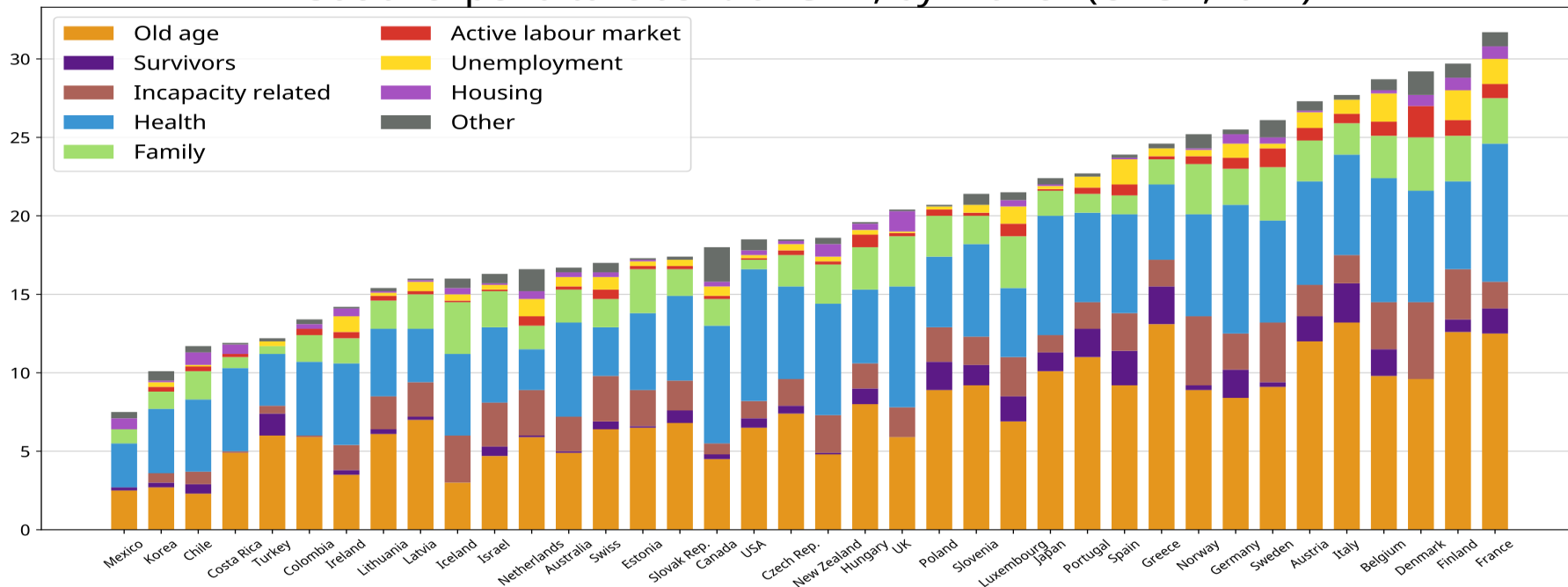
Vývoj veřejných výdajů ve vyspělých zemích k HDP (%)								
	1870	1913	1920	1937	1960	1980	1994	
Německo	10	14,8	25	42,4	32,4	47,9	49	
VB	8,3	9,1	15,4	20,7	27,9	42,6	47,2	
Japonsko	8,8	8,3	14,8	25,4	17,5	32	35,8	
USA	3,9	1,8	7	8,6	27	31,8	33,5	

Důvody: budování státu blahobytu, bujení veřejného sektoru, poskytování veř. statků ...

Realita ČR v číslech (v letech 2001-2021)

	Rok	Příjmy	Výdaje	Saldo	Saldo k HDP	Saldo k výdajům	Výdaje k HDP	HDP
Inflačně upraveno k cenám roku 2001	2001	626,2	693,9	-67,7	2,6%	9,8%	26,9%	2579,126
	2002	685,3	729,7	-44,4	1,7%	6,1%	27,9%	2615,635
	2003	673,9	779,0	-105,1	3,9%	13,5%	28,6%	2719,696
Zdroje: MF, ČSÚ, vlastní výpočty	2004	707,7	793,8	-86,0	3,0%	10,8%	28,0%	2832,58
	2005	798,7	850,7	-52,0	1,7%	6,1%	28,1%	3028,488
	2006	841,7	930,4	-88,7	2,8%	9,5%	28,9%	3218,773
	2007	903,4	961,9	-58,5	1,7%	6,1%	28,3%	3398,75
	2008	920,6	937,3	-16,8	0,5%	1,8%	26,8%	3496,106
Průměrné saldo k výdajům: - 8,7%	2009	820,9	982,9	-162,0	4,9%	16,5%	29,5%	3330,632
	2010	855,2	989,0	-133,7	3,9%	13,5%	29,0%	3413,549
	2011	867,6	989,9	-122,3	3,5%	12,4%	28,4%	3479,871
Průměrné saldo k HDP: - 2,5%	2012	888,0	973,3	-85,3	2,5%	8,8%	28,2%	3453,61
	2013	909,3	977,0	-67,7	2,0%	6,9%	28,3%	3450,147
	2014	920,6	983,8	-63,2	1,8%	6,4%	27,9%	3528,689
	2015	992,4	1042,9	-50,5	1,4%	4,8%	28,0%	3718,172
	2016	1018,9	969,8	49,1	+1,3%	+5,1%	25,4%	3813,615
	2017	999,4	1004,2	-4,8	0,1%	0,5%	25,0%	4010,327
	2018	1073,0	1070,7	2,2	+0,1%	+0,2%	25,9%	4134,52
	2019	1118,8	1139,7	-20,9	0,5%	1,8%	27,0%	4222,364
	2020	1040,4	1299,4	-259,1	6,5%	19,9%	32,6%	3984,155
	2021	1001,4	1284,1	-282,6	6,9%	22,0%	31,2%	4109,585

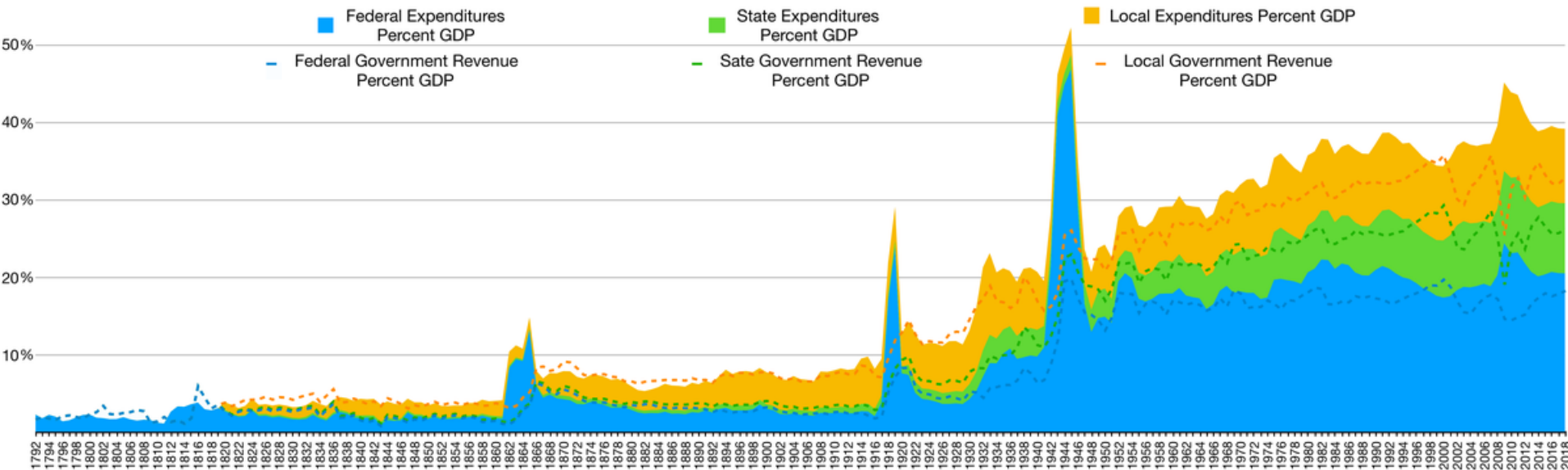
Social expenditure as % of GDP, by Branch (OECD,2017)

– Stát blahobytu *1880s, chronické navyšování výdajů

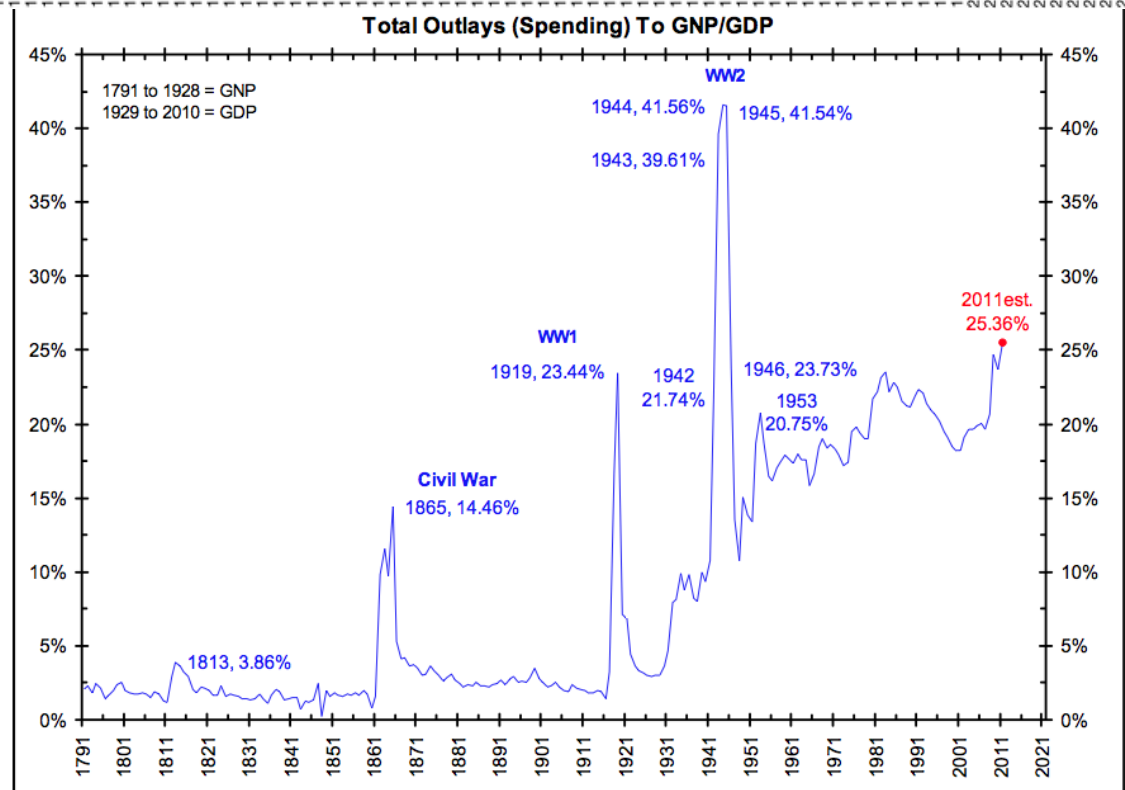
- Alokační, redistribuční a stabilizační funkce veřejných financí (veřejného sektoru)
- $Y = C + I + G + NX$
- Problematika řešení krize 2020

Total Government Spending and Revenue as a % of GDP

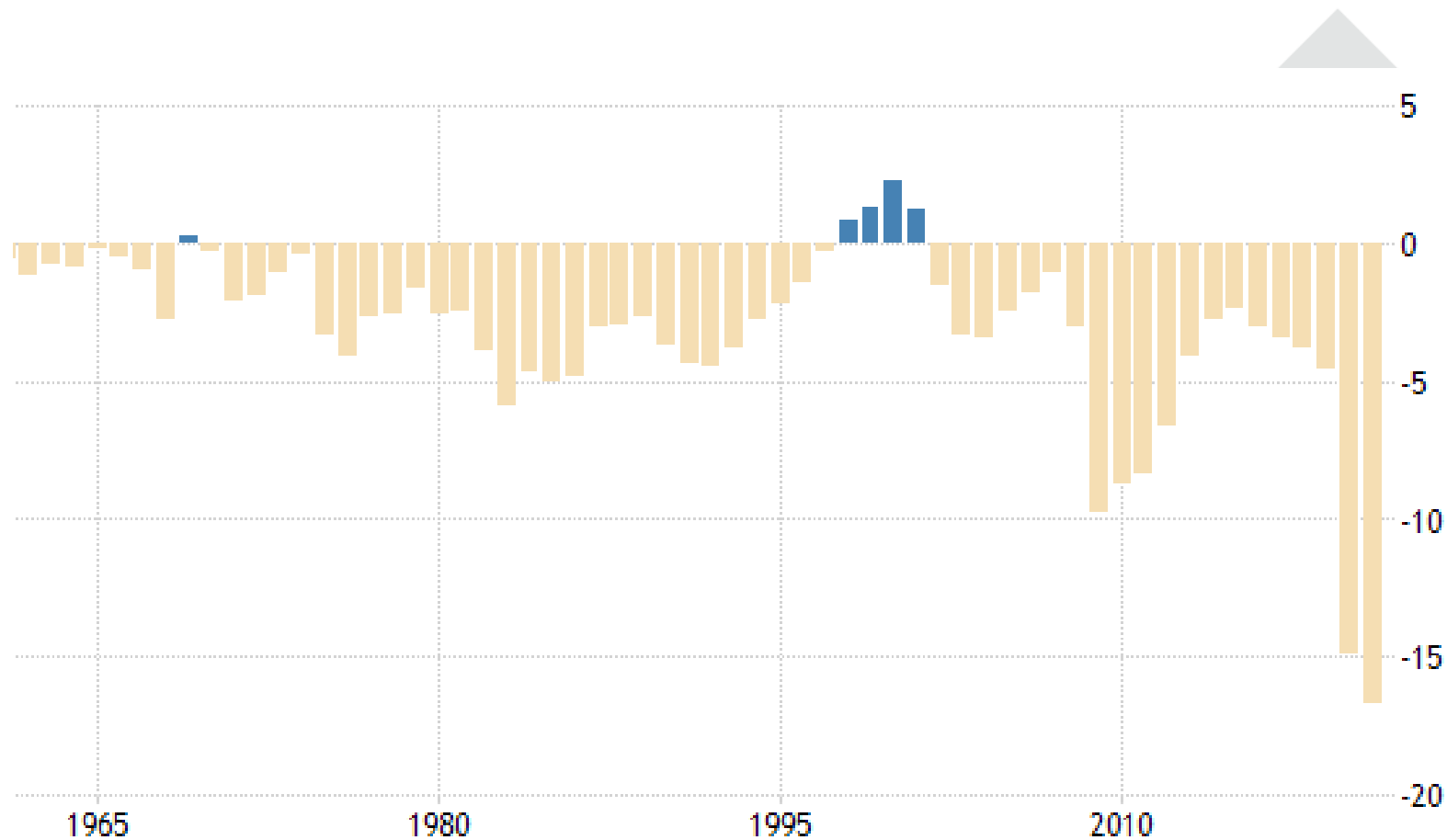
Ilustrace historického vývoje poměrem vládních výdajů k HDP v USA

Uvědomělé ovlivňování AD přichází v 30. letech díky práci J. M. Keynese

Pokračování předchozího snímku

-rozpočtové saldo vlád US k HDP (%)

TRADINGECONOMICS.COM | U.S. TREASURY

Čím je soustavné schodkové hospodaření umožněno?

Proč je s námi deficitní rozpočtová kultura?

[Střídání partají](#) <-- politický cyklus

Deficitní sklon veřejných rozpočtů: vlády mají ve zvyku utrácet více, než kolik činí jejich příjmy → štafeta hrazení se předává níže napříč generacemi

- Institucionální příčiny (tvorba a schvalování SR)
- Politické příčiny (odpovědnost, anonymizace fiskálu)
- Neschopnost voličů uvědomit si mezičasové důsledky ← přesouvání problému v čase
- Politická soutěž o voliče, kupování hlasů, dobývání renty atp.

„To contract new debts is not the way to pay old ones.“ (George Washington, 1799)

“Everyone wants to live at the expense of the state. They forget that the state lives at the expense of everyone.” – Frédéric Bastiat

V příloze č. 1 se číslo „1 488 318 723 753“ nahrazuje číslem „1 428 218 723 753“, číslo „1 688 318 723 753“ se nahrazuje číslem „1 728 218 723 753“, číslo „-200 000 000 000“ se nahrazuje číslem „-300 000 000 000“ a číslo „181 126 169 129“ se nahrazuje číslem „281 126 169 129“. ← 2. úprava zákona o SR z roku 2020, následovala 3.

Oproti tomu

- Rozpočtová udržitelnost a ukázněnost
- Větší transparentnost, předvídatelnost
- Srozumitelnost
- Flexibilita
- Adekvátnost (k vytyčenému cíli)
- Jednoznačná definice a interpretace → dlouhodobá kredibilita
- Co vidíme v posledních pěti letech je *rozmařilostí století*.